

Аналіз сучасного стану та проблем розвитку інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні

Голомб В.В.

кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки підприємства
Запорізької державної інженерної академії

Статтю присвячено аналізу сучасного стану та проблемам розвитку інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні. Розкрито основні тенденції інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні та здійснено їх порівняння із загальнодержавними. Визначено основні проблеми, що гальмують інноваційний розвиток регіону.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, регіон, розвиток.

Голомб В.В. АНАЛИЗ СОВРЕМЕННОГО СОСТОЯНИЯ И ПРОБЛЕМ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В ЗАПОРОЖСКОМ РЕГИОНЕ

Статья посвящена анализу современного состояния и проблемам развития инновационной деятельности в Запорожском регионе. Раскрыты основные тенденции инновационной деятельности в Запорожском регионе и осуществлено их сравнение с общегосударственными. Определены основные проблемы, тормозящие инновационное развитие.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, регион, развитие.

Holomb V.V. AN ANALYSIS OF THE CURRENT STATE AND PROBLEMS OF INNOVATION DEVELOPMENT IN THE ZAPOROZHYE REGION

The article is devoted to the analysis of the current state and problems of the development of innovation activity in the Zaporizhzhya region. The main tendencies of innovation activity of the Zaporizhzhya region are revealed and their comparison with the national ones is carried out. The main problems, hindering the innovative development of the region, are determined.

Keywords: innovation, innovation activity, region, development.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У XXI ст. вирішальну роль в успішності держави відіграє здатність населення генерувати нові знання й ефективно їх упроваджувати. Знання та нова інформація – це основа інновацій та нововведень, які переводять виробничу систему на новий якісний рівень. В Україні лише 20% підприємств займається інноваційною діяльністю, тоді як у середньому у Європі ця частка становить близько 50%, а у таких країнах, як Швейцарія, Німеччина, Бельгія кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, перевищує 65%. Тобто сьогодні в Україні інноваційна діяльність є досить слабкою і характеризується зосередженням у розвинених регіонах та центрах розвинених регіонів. Тому пошук і застосування інноваційних підходів до регіонального розвитку, налагодження ефективного діалогу на рівні «держава – регіон – громада» є передумовою розблокування процесів соціально-економічного зростання країни і, як наслідок, підвищення рівня добробуту громадян України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Внесок у дослідження рівня розвитку іннова-

ційної діяльності в регіонах України зробили такі вчені, як Ю. Бажал, В. Гейць, А. Карпенко, В. Мальцев, Г. Кореняко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Водночас варто зауважити, що досі багато проблем, пов'язаних з активізацією інноваційного розвитку саме на регіональному рівні, остаточно не вирішені.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного стану та проблем розвитку інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підвищення інноваційної привабливості регіонів є стратегічно важливим завданням, від вирішення якого залежить стан економіки та її зростання. Відповідно до сумарного індексу інновацій, що розраховується Державною службою статистики, найвищий рівень інноваційності мають Харківська, Донецька та Миколаївська області. Найнижчий рівень індексу інновацій мають Черкаська, Полтавська та Хмельницька області [1].

Запорізька область – це економічно розвинений експортно орієнтований індустріально-

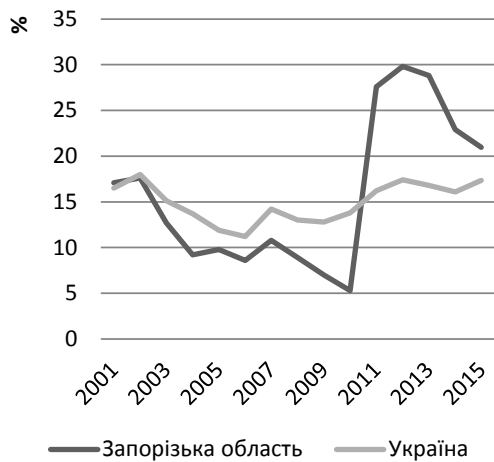
аграрний регіон, відомий переважно завдяки діяльності великих металургійних, машинобудівних та енергогенеруючих підприємств. Станом на 2015 р. Запорізька область не входить до регіонів-лідерів за активністю інноваційних процесів, але має значний інноваційний потенціал. Оскільки економіка регіону базується на діяльності промислових підприємств, то саме рівень їх інноваційності і впливає на рівень інноваційного розвитку регіону загалом.

Як видно з рисунку 1, інноваційна активність промислових підприємств регіону за 2001-2010 рр. була нижчою, ніж в середньому по Україні, як серед підприємств, що займалися інноваціями, так і серед тих, що їх упроваджували. За один рік (із 2010 по 2011 р.) кількість інноваційних підприємств зросла майже у 5 разів. На фоні того, що загальна кількість підприємств у регіоні залишилася приблизно

на тому ж рівні (14 588 підприємств у 2010 р. та 14 938 – у 2011 р. [5]), можна дійти висновку, що підприємства, що вже існують, почали активно впроваджувати інновації.

Починаючи з 2013 р. питома вага підприємств, що займалися та впроваджували інновації в Запорізькій області, почала поступово скорочуватися, але станом на 2015 р. їх частка перевищує середнє значення по країні.

Незважаючи на те, що інноваційна діяльність здатна підвищити ефективність функціонування підприємств та вивести їх на якісно новий рівень, забезпечити нарощення капіталу, цей процес здійснюється у вітчизняній практиці дуже повільно. Насамперед це пов'язано із браком фінансових ресурсів. Як видно із рисунку 2, підприємства більшою мірою покладаються лише на свої власні кошти для проведення інноваційної діяльності, а високі ризики

Питома вага підприємств, що займалися інноваціями

Питома вага підприємств, що впроваджували інновації

Рис. 1. Динаміка промислових підприємств, що займалися інноваціями та впроваджували їх, в Україні та Запорізькій області [4; 5]

Україна

Запорізька область

Рис. 2. Джерела фінансування інноваційної діяльності [4; 5]

та низька стабільність у країні обмежують таке фінансування. Альтернативою власним фінансовим ресурсам під час фінансування інноваційної діяльності є державні кошти, кошти іноземних інвесторів та інші фінансові джерела (кредитування банками, лізинг, залучення коштів міжнародних організацій та іноземних венчурних фондів тощо).

В Україні близько 70-80% фінансування інноваційної діяльності здійснюється за рахунок власних коштів підприємства. Майже відсутня державна підтримка інноваційної діяльності. Так, відповідно із державного бюджету фінансується лише 0,5-2% інноваційних проєктів. Іноземні інвестори також не поспішають вкладати у ризикові інноваційні проєкти, їхня частка коливається від 0,4% до 8,8%. На

фоні загальної тенденції різко виділяються 2009 та 2010 рр., коли іноземне фінансування становило 19% та 30% від загальної вартості витрат на інновації. Крім того, починаючи з 2011 р. спостерігається тенденція до збільшення частки фінансування інновацій за рахунок власних коштів та скорочення фінансування з інших джерел.

Варто зазначити, що в Запорізькій області фінансування інноваційної діяльності майже на 95% здійснюється лише за рахунок власних коштів підприємств. Кошти від іноземних інвесторів область за останні 15 років отримувала лише у 2008 р. (242 тис. грн.) та у 2011 р. (9463,5 тис. грн.). Як видно з рисунку 3, фінансування інноваційної діяльності у Запорізькій області з 2001 по 2010 р. коливалося на рівні

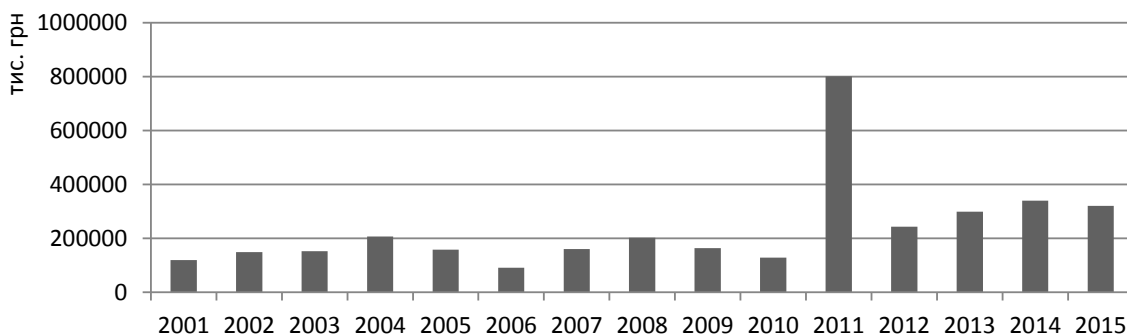

Рис. 3. Фінансування інноваційної діяльності в Запорізькому регіоні [4]

Таблиця

Основні показники інноваційної діяльності у Запорізькій області [1]

Назва показника	Роки		
	2005	2010	2015
Організації, які виконують наукові та науково-технічні роботи, од.	38	33	26
Кількість працівників організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи, осіб	7145	5755	4194
Фінансування внутрішніх витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт, тис. грн.	230 009,8	440 656,2	518114,4
Обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами наукових організацій, тис. грн.	305 275,4	506831,6	558 419,8
Кількість упроваджених наукових та науково-технічних робіт, од.	-	907	568
Упроваджено нових технологічних процесів, од.	351	170	114
Кількість найменувань упроваджених інноваційних видів продукції на промислових підприємствах	86	114	397
Кількість заявок на винаходи від національних заявників, од.	-	72	101
Кількість патентів на винаходи від національних заявників, од.	-	36	42
Кількість заявок на корисні моделі від національних заявників, од.	-	361	312
Кількість патентів на корисні моделі від національних заявників, од.	-	334	264
Сумарний індекс інновацій, %	-	38,7*	34,4**

* за період 2010-2012 рр.

** за період 2012-2014 рр.

120-200 млн грн., а починаючи із 2012 р. поступово зросло і станом на 2015 р. загальна сума фінансування інноваційної діяльності у Запорізькому регіоні становила близько 330 млн грн. Сума витрат підприємств Запорізького регіону на інноваційну діяльність була максимальною у 2011 р. – 800,4 млн грн.

Таке масштабне фінансування інноваційної діяльності у 2011 р. пояснюється початком будівництва Ботієвської ВЕС, найбільшої вітрової електростанції України, яка розташована поблизу села Приморський Посад Приазовського району Запорізької області (табл.).

Крім того, досить слабо розвинута міжнародна діяльність у регіоні. Так, у 2015 р. кількість науковців, які виїжджали за межі України з метою стажування, навчання, підвищення кваліфікації, становила 181 особу, тоді як, наприклад, у сусідній Дніпропетровській області за кордоном стажувалися 792 науковці, у Харківській – 1031. Також лише 13% від усіх підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, мають партнера з інноваційної співпраці (цей же показник у середньому по Україні – 18%). Серед цих підприємств лише 10% співпрацюють із зарубіжними партнерами (цей же показник у середньому по Україні – 11%).

Необхідно зазначити, що лише близько 3% інноваційної продукції, що була реалізована підприємствами регіону, були новими для ринку, 3% – це продукція, яка була новою для підприємства, а решта 94% – це продукція, яка була лише поверхнево модифікованою. При цьому рівень інноваційності продукції є дещо вищим у середньому по Україні. Так, частка продукції, яка була новою для ринку, становить 6%, частка продукції, яка була новою для підприємства – 13%, частка продукції, яка була лише поверхнево модифікованою – 81%.

Проаналізувавши стан інноваційної активності підприємств Запорізького регіону, ми виявили, що останнім часом кількість підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, зросла, однак інноваційність продукції, яку вони виробляють, залишається на низькому рівні. Така ситуація виникла через системні проблеми, які існують у цьому регіоні:

– фінансування інноваційної діяльності здійснюється переважно за власний раху-

нок. Процес розроблення та впровадження інновацій потребує значних фінансових впливань, тобто виникає необхідність відволікати ресурси від безпосереднього виробництва. Це можуть дозволити собі лише великі підприємства;

– на підприємствах області спостерігається критично низький рівень оновлення технологій та зношеність основних виробничих фондів;

– відсутність підтримки підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, як на державному, так і на регіональному рівнях (фінансова, інформаційна);

– швидке моральне старіння інтелектуальних ресурсів у галузі промисловості, особливо порівняно із зарубіжною практикою постійного й активного оновлення знань та технологій;

– відсутність консолідації зусиль наукових організацій та підприємств, що готові займатися інноваціями, для проведення спільних досліджень.

Висновки з цього дослідження. Отже, основними причинами, що гальмують інноваційну діяльність у Запорізькому регіоні, є недостатнє фінансування та низький рівень інноваційної активності, відсутність консолідованих зусиль громади, влади, бізнесу, науки та освіти.

За відсутності державної підтримки підприємствам важко самостійно розробляти та впроваджувати інноваційні проекти. Тому створення єдиної системи державної та регіональної підтримки розвитку інноваційних процесів буде суттєвим поштовхом до інноваційного розвитку. На заміну лише власним ресурсам підприємства повинні шукати альтернативні джерела фінансування інноваційної діяльності та залучати іноземний капітал для розвитку інноваційних технологій. Крім того, корисним буде налагодження співпраці з вітчизняними та іноземними партнерами для реалізації спільних інноваційних проектів у регіоні. Також необхідно активізувати інноваційну діяльність через створення об'єктів інноваційної інфраструктури, що створить умови для кооперації між університетами, науковими організаціями, підприємствами фінансового та реального секторів економіки і громадськими організаціями.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Карпенко А.В. Стан інноваційної діяльності в Запорізькому регіоні / А.В. Карпенко // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). – 2014. – № 1(25). – С. 130-135.
2. Мальцев В.С. Порівняльна оцінка інноваційного розвитку регіонів України з використанням досвіду Євросоюзу / В.С. Мальцев, Г.І. Кореняко // Регіональна економіка. – 2013. – № 1. – С. 51-59.
3. Наукова та інноваційна діяльність України: статистичний збірник / державна служба статистики України, Київ, 2016. – С. 257.
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Запорізькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zp.ukrstat.gov.ua>
5. Офіційний сайт Державної служби статистики в Україні. Статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>